

Opća topologija

Literatura:

1. James R. Munkres, *Topology*, Second edition, Prentice Hall (2000)

Dodatna literatura:

2. I. M. Singer, J.A. Thorpe, *Lecture notes on Elementary Topology and Geometry*, Springer (1967)

3. W. Fulton, *Algebraic Topology, a first course*, Springer (1997)

1. Topološki prostori i neprekidne funkcije

Definicija

Topologija na skupu X je familija $\mathcal{T}$ podskupova od X sa sljedećim svojstvima:

1. $\emptyset$ i X su u $\mathcal{T}$.
2. Unija elemenata proizvoljne potfamilije od $\mathcal{T}$ je u $\mathcal{T}$.
3. Presjek elemenata proizvoljne konačne potfamilije od $\mathcal{T}$ je u $\mathcal{T}$.

Topološki prostor je uređeni par $(X, \mathcal{T})$ koji se sastoji od skupa X i topologije $\mathcal{T}$ na X . Kažemo da je podskup U od X **otvoren skup** od X ako U pripada familiji $\mathcal{T}$.

Primjeri: diskretna, trivijalna, kofinitna topologija

Definicija

Neka su $\mathcal{T}$ i $\mathcal{T}'$ dvije topologije na skupu X . Ako $\mathcal{T}' \supseteq \mathcal{T}$ kažemo da je $\mathcal{T}'$ **finija (veća)** od $\mathcal{T}$, ili da je $\mathcal{T}$ **grublja (manja)** od $\mathcal{T}'$. U ta dva slučaja kažemo i da su $\mathcal{T}$ i $\mathcal{T}'$ **usporedive**.

Zadavanje topologije bazom

Definicija

Baza topologije (možda pravilnije: baza za topologiju) na skupu X je familija $\mathcal{B} \subseteq \mathcal{P}(X)$ podskupova od X za koju vrijedi:

1. Za svaki $x \in X$ postoji barem jedan $B \in \mathcal{B}$ koji sadrži x .
2. Ako x pripada presjeku dva elementa $B_1, B_2 \in \mathcal{B}$, tada postoji $B_3 \in \mathcal{B}$ koji sadrži x takav da je $B_3 \subseteq B_1 \cap B_2$.

Ako $\mathcal{B}$ zadovoljava ta dva uvjeta, definiramo **topologiju** $\mathcal{T}$ **generiranu bazom** $\mathcal{B}$ na sljedeći način: Podskup U od X je otvoren u X (tj. $U \in \mathcal{T}$) ako za svaki $x \in U$ postoji $B \in \mathcal{B}$ takav da je $x \in B \subseteq U$ (**Prvi način generiranja topologije iz baze.**)

Specijalno, svaki element od $\mathcal{B}$ je ujedno i element of $\mathcal{T}$.

Lema (13.1, Drugi način generiranja topologije iz baze)

Neka je X skup i $\mathcal{B}$ baza topologije $\mathcal{T}$ na X . Tada je $\mathcal{T}$ familija svih proizvoljnih unija elemenata iz $\mathcal{B}$.

Lema (13.2, Kako prepoznati neku bazu zadane topologije?)

Neka je $(X, \mathcal{T})$ topološki prostor. Pretpostavimo da je $\mathcal{C}$ familija otvorenih podskupova od X ($\mathcal{C} \subseteq \mathcal{T}$) takva da za svaki otvoreni skup $U \in \mathcal{T}$ i svaki $x \in U$ postoji $C \in \mathcal{C}$ takav da je $x \in C \subseteq U$. Tada je $\mathcal{C}$ baza topologije $\mathcal{T}$.

Lema (13.3)

Neka su $\mathcal{B}$ i $\mathcal{B}'$ baze topologija $\mathcal{T}$ i $\mathcal{T}'$ redom na X . Tada su sljedeće tvrdnje ekvivalentne:

1. $\mathcal{T}'$ je finija od $\mathcal{T}$.
2. Za svaki $x \in X$ i za svaki $B \in \mathcal{B}$ koji sadrži x , postoji $B' \in \mathcal{B}'$ takav da je $x \in B' \subseteq B$.

Primjeri: baze topologije na $\mathbb{R}^2$ (otv. krugovi; otv. pravokutnici) i usporedba generiranih topologija, jedna baza diskretne topologije

Definicija

Podbaza $\mathcal{S}$ topologije na X je familija podskupova od X čija je unija X (samo uvjet pokrivanja!) **Topologija generirana podbazom** $\mathcal{S}$ definira se kao familija $\mathcal{T}$ svih proizvoljnih unija proizvoljnih konačnih presjeka elemenata iz $\mathcal{S}$.

Napomena

Svi konačni presjeci elemenata iz $\mathcal{S}$ čine bazu topologije.

Primjer: 3 zanimljive topologije na $\mathbb{R}$: standardna, *lower limit* topologija i *K*-topologija

Uređajna topologija

Definicija

Neka je $(X, <)$ (totalno) uređen skup koji ima više od jednog elementa. Neka je $\mathcal{B}$ familija svih skupova sljedećeg oblika:

1. Svi (otvoreni) intervali (a, b) od X .
2. Svi poluotvoreni intervali oblika $[a_0, b)$, gdje je a_0 minimum od X ako postoji.
3. Svi poluotvoreni intervali oblika $(a, b_0]$, gdje je b_0 maksimum od X ako postoji.

Familija $\mathcal{B}$ je baza topologije na X koju zovemo **uređajna topologija**.

Napomena

Sve otvorene zrake $(a, +\infty)$, $(-\infty, b)$, $a, b \in X$, od X tvore podbazu uređajne topologije.

Primjeri uređajnih topologija.

Produktna topologija

Definicija

Neka su X i Y topološki prostori. **Produktna topologija** na $X \times Y$ je topologija čija je baza familija $\mathcal{B}$ svih skupova oblika $U \times V$, gdje je U otvoreni skup u X i V otvoreni skup u Y .

Napomena

$\mathcal{B}$ nije nužno topologija na $X \times Y$, već baza topologije!

Teorem (15.1)

Ako je $\mathcal{B}$ baza topologije na X i $\mathcal{C}$ baza topologije na Y , tada je familija $\mathcal{D} = \{B \times C : B \in \mathcal{B}, C \in \mathcal{C}\}$ baza produktne topologije na $X \times Y$.

Standardna topologija na $\mathbb{R}^2$.

Produktna topologija izražena u terminima podbaze

Definicija

Neka je $\pi_1 : X \times Y \rightarrow X$ definirano sa $\pi_1(x, y) = x$ i neka je $\pi_2 : X \times Y \rightarrow Y$ definirano sa $\pi_2(x, y) = y$. Preslikavanja π_1 i π_2 zovemo **projekcije** na prvi, odnosno drugi, faktor.

Teorem (15.2)

Familija

$$\mathcal{S} = \{\pi_1^{-1}(U) = U \times Y : U \text{ je otvoren u } X\} \cup \\ \cup \{\pi_2^{-1}(V) = X \times V : V \text{ je otvoren u } Y\}$$

je podbaza produktne topologije na $X \times Y$.

Dokaz.

Definicija

Neka je X topološki prostor s topologijom $\mathcal{T}$. Ako je Y podskup od X , familija $\mathcal{T}_Y = \{Y \cap U : U \in \mathcal{T}\}$ je topologija na Y koju zovemo **relativna topologija**, a Y s tom topologijom zovemo **(topološki) potprostor** od X .

Lema (16.1)

Ako je $\mathcal{B}$ baza topologije na X tada je familija $\mathcal{B}_Y = \{B \cap Y : B \in \mathcal{B}\}$ baza relativne topologije na Y .

Lema (16.2)

Neka je Y potprostor od X . Ako je U otvoren u Y (tj. $U \in \mathcal{T}_Y$) i Y otvoren u X (tj. $Y \in \mathcal{T}$), tada je U otvoren u X (tj. $U \in \mathcal{T}$).

Relativna topologija i produktna i uređajna topologija

Teorem (16.3)

Ako je A potprostor od X i B potprostor od Y , onda je produktna topologija na $A \times B$ ista kao i relativna topologija na $A \times B$ u odnosu na produktnu topologiju na $X \times Y$.

Dokaz.

Napomena

Potprostor topološkog prostora s uređajnom topologijom je uređen skup, no uređajna topologija na njemu ne mora se podudarati s naslijeđenom (relativnom) topologijom!

Kontraprimjer i primjeri.

Definicija

Neka je X uređen skup. Kažemo da je podskup Y od X **konveksan** u X ako za svaki par točaka $a < b$ od Y , cijeli interval (a, b) točaka od X leži u Y .

Pr. U uređenom skupu *intervali, zrake* su konveksni.

Teorem (16.4, Diskretna i uređajna topologija komutiraju uz pp. konveksnosti)

Neka je X uređen skup s uređajnom topologijom i Y konveksan podskup od X . Tada je uređajna topologija na Y jednaka relativnoj topologiji.

Dokaz.

Napomena

Kad ne navedemo o kojoj topologiji na podskupu se radi, uvijek mislimo na **relativnu** topologiju!

Zatvoreni skupovi i gomilišta.

Definicija

Kažemo da je podskup A topološkog prostora X **zatvoren** ako je skup $X \setminus A$ otvoren.

Primjeri zatvorenih skupova.

Teorem (17.1)

Neka je X topološki prostor. Tada vrijede sljedeće tvrdnje:

1. $\emptyset$ i X su zatvoreni.
2. Proizvoljni presjeci zatvorenih skupova su zatvoreni.
3. Konačne unije zatvorenih skupova su zatvorene.

Teorem (17.2)

Neka je Y potprostor od X . Skup A je zatvoren u Y ako i samo ako je jednak presjeku nekog zatvorenog skupa od X s Y .

Teorem (17.3)

Neka je Y potprostor od X . Ako je A zatvoren u Y i Y zatvoren u X tada je A zatvoren u X .

Definicija

Neka je A podskup topološkog prostora X . **Nutrinu** od A , $\text{Int } A$, definiramo kao uniju svih otvorenih skupova ($u X$) sadržanih u A , a **zatvarač** od A , $\text{Cl } A$, kao presjek svih zatvorenih skupova (zatvorenih u X) koji sadrže A .

Teorem (17.4)

Neka je Y potprostor od X i A podskup od Y . Tada je $\text{Cl}_Y A = \text{Cl } A \cap Y$, pri čemu $\text{Cl}_Y A$ označava zatvarač od A u Y .

Primjer: zatvarač skupa ovisi o ambijentnom prostoru.

Teorem (17.5, Karakterizacija zatvarača)

Neka je A podskup topološkog prostora X .

1. Tada je $x \in \text{Cl } A$ ako i samo ako svaki otvoreni skup U koji sadrži x siječe A .
2. Neka je $\mathcal{B}$ baza topologije na X . Tada je $x \in \text{Cl } A$ ako i samo ako svaki $B \in \mathcal{B}$ koji sadrži x siječe A .

Definicija

Neka je A podskup topološkog prostora X i x točka od X . Kažemo da je x **gomilište** od A ako svaka okolina od x siječe A u nekoj točki različitoj od x . (Skup U zovemo **okolina** točke x ako je U otvoren i sadrži x .)

Primjeri: zatvarači i gomilišta nekih skupova.

Teorem (17.6, Karakterizacija zatvarača preko gomilišta)

Neka je A podskup topološkog prostora X i A' skup svih gomilišta od A . Tada je $\text{Cl} A = A \cup A'$.

Korolar (17.7)

Podskup topološkog prostora je zatvoren ako i samo ako sadrži sva svoja gomilišta.

Hausdorffovi prostori

Definicija (Aksiomi separacije)

Topološki prostor X zovemo **Hausdorffov** ili T_2 -**prostor** ako za svaki par različitih točaka x_1, x_2 od X , postoje disjunktne okoline U_1 od x_1 i U_2 od x_2 .

Topološki prostor u kojem je svaki jednočlan podskup (tj. točka) zatvoren skup zovemo T_1 -**prostor**¹.

Primjeri.

Teorem (17.8)

Svaki konačan skup u Hausdorffovom prostoru je zatvoren. Specijalno, svi jednočlani podskupovi (točke) su zatvoreni.

---

¹Alternativno: Kažemo da je topološki prostor X T_1 -prostor ako za svake dvije različite točke $x_1 \neq x_2$, $x_1, x_2 \in X$, postoji okolina točke x_1 koja ne sadrži x_2 i obrnuto.

Teorem (17.9)

Neka je X T_1 -prostor, $A \subseteq X$. Točka x je gomilište od A ako i samo ako svaka okolina od x sadrži **beskonačno mnogo** točaka od A .

Dokaz.

Primjer: prostora koji nije T_1 i Teorem ne vrijedi.

Definicija

Kažemo da niz točaka $(x_i)_{i \in \mathbb{N}}$ u topološkom prostoru X **konvergira** prema točki x iz X ako za svaku okolinu U od x postoji prirodni broj N takav da je $x_n \in U$ za svaki $n \geq N$.

Teorem (17.10, jedinstvenost limesa niza u Hausdorffovom prostoru)

Ako je X Hausdorffov prostor tada niz točaka iz X konvergira prema najviše jednoj točki iz X .

Primjer: nejedinstvenost limesa u nekom ne-Hausdorffovom prostoru.

Teorem (17.11)

Svaki uređen skup s uređajnom topologijom je Hausdorffov prostor.
Produkt dva Hausdorffova prostora je Hausdorffov.
Potprostor Hausdorffovog prostora je Hausdorffov.

Neprekidnost

Definicija

Neka su X i Y topološki prostori. Kažemo da je funkcija $f : X \rightarrow Y$ **neprekidna** ako je za svaki otvoreni podskup V od Y skup $f^{-1}(V)$ otvoreni podskup od X .

Napomena

Dovoljno provjeriti na elementima baze $\mathcal{B}$, čak i podbaze $\mathcal{S}$ od Y !

Primjer ovisnosti neprekidnosti o izboru topologija na X i na Y .

Teorem (18.1)

Neka su X i Y topološki prostori i $f : X \rightarrow Y$. Sljedeće tvrdnje su ekvivalentne:

1. f je neprekidna.
2. Za svaki podskup A od X vrijedi $f(\text{Cl } A) \subseteq \text{Cl } f(A)$. ('bliske točke preslikava blizu').
3. Za svaki zatvoreni skup B od Y , skup $f^{-1}(B)$ je zatvoren u X .
4. Za svaki $x \in X$ i svaku okolinu V od $f(x)$ postoji okolina U od x takva da je $f(U) \subseteq V$ (neprekidnost u svakoj točki $x \in X$).

Napomena (Neprekidnost funkcije u točki)

4. koristimo za definiciju neprekidnosti $f : X \rightarrow Y$ **u točki** $x \in X$:
Ako za točku $x \in X$ i za svaku okolinu V od $f(x)$ postoji okolina U od x takva da je $f(U) \subseteq V$, kažemo da je f **neprekidna u točki** x .

Definicija

Neka su X i Y topološki prostori. Kažemo da je funkcija $f : X \rightarrow Y$ **homeomorfizam** ako je f bijekcija i ako su i f i f^{-1} neprekidne.

Ako je $f : X \rightarrow Y$ injekcija, te ako je $f : X \rightarrow f(X)$ homeomorfizam, kažemo da je f **(topološko) ulaganje** prostora X u Y .

→ bijektivna korespondencija topoloških prostora koja čuva topološka svojstva

Primjer: neprekidna bijekcija koja nije homeomorfizam.

Teorem (18.2, Lokalna formulacija neprekidnosti)

Ako se X može prikazati kao unija **otvorenih** skupova $X = \cup_{\alpha} U_{\alpha}$ takvih da su restrikcije $f|_{U_{\alpha}}$ neprekidne za svaki α , tada je f neprekidna na X .

Teorem (18.3, Lema o lijepljenju)

Neka je $X = A \cup B$, pri čemu su A i B **zatvoreni** u X . Neka su $f : A \rightarrow Y$ i $g : B \rightarrow Y$ neprekidne. Ako je $f(x) = g(x)$ za svaki $x \in A \cap B$ tada je neprekidna i funkcija $h : X \rightarrow Y$ definirana sa $h(x) = f(x)$ ako je $x \in A$ i $h(x) = g(x)$ ako je $x \in B$.

Teorem (18.4)

Neka je $f : A \rightarrow X \times Y$ definirana sa $f(a) = (f_1(a), f_2(a))$. f je neprekidna ako i samo ako su (koordinatne funkcije) $f_1 : A \rightarrow X$ i $f_2 : A \rightarrow Y$ neprekidne.

Dokaz.

Topologije na produktu topoloških prostora

Definicija

Neka je J neki skup indeksa. Za dani skup X definiramo **J -torku** elemenata skupa X kao funkciju $x : J \rightarrow X$. Za $\alpha \in J$ vrijednost $x(\alpha)$ označavamo s x_α i nazivamo **α -tom koordinatom** od x , a funkciju x najčešće označavamo s $(x_\alpha)_{\alpha \in J}$. Skup svih J -torki iz X , tj. skup svih funkcija s J u X , označavamo s X^J .

Definicija

Neka je $\{A_\alpha\}_{\alpha \in J}$ indeksirana familija skupova i neka je $X = \bigcup_{\alpha \in J} A_\alpha$. Definiramo **Kartezijev produkt** $\prod_{\alpha \in J} A_\alpha$ te indeksirane familije kao skup svih J -torki $(x_\alpha)_{\alpha \in J}$ elemenata iz X takvih da je $x_\alpha \in A_\alpha$ za svaki $\alpha \in J$. Dakle, to je skup svih funkcija $x : J \rightarrow \bigcup_{\alpha \in J} A_\alpha$ takvih da je $x(\alpha) \in A_\alpha$ za svaki $\alpha \in J$.

Napomena

Ako je $A_\alpha = X$, za svaki $\alpha \in J$, tada je $\prod_{\alpha \in J} A_\alpha = X^J$.

Dvije topologije na Kartezijevom produktu

Definicija (box topologija)

Neka je $\{X_\alpha\}_{\alpha \in J}$ indeksirana familija topoloških prostora. Uzmimo za bazu topologije produkta $\prod_{\alpha \in J} X_\alpha$ familiju svih skupova oblika $\prod_{\alpha \in J} U_\alpha$, gdje su U_α otvoreni u X_α za svaki $\alpha \in J$. Topologiju generiranu tom bazom zovemo **box topologija (kutijasta topologija)**.

Definicija (produktna topologija)

Funkcije $\pi_\beta : \prod_{\alpha \in J} X_\alpha \rightarrow X_\beta$ definirane s $\pi_\beta((x_\alpha)_{\alpha \in J}) = x_\beta$, $\beta \in J$, zovemo **koordinatne projekcije**.

Neka je

$$\mathcal{S} = \cup_{\alpha \in J} \{ \pi_\alpha^{-1}(U_\alpha) : U_\alpha \text{ otvoren u } X_\alpha \}.$$

Topologiju generiranu podbazom $\mathcal{S}$ zovemo **produktna topologija**. Skup $\prod_{\alpha \in J} X_\alpha$ s produktnom topologijom zovemo **produkt topoloških prostora**.

Teorem (19.1)

Box topologija na $\prod X_\alpha$ generirana je bazom topologije čiji su elementi skupovi oblika $\prod U_\alpha$, gdje je U_α otvoren u X_α za svaki α .
Produktna topologija na $\prod X_\alpha$ generirana je bazom čiji su elementi skupovi oblika $\prod U_\alpha$, gdje je U_α otvoren u X_α za svaki α i $U_\alpha = X_\alpha$ **osim za konačno mnogo** α .

Primijetimo da su za konačne produkte $\prod_{\alpha=1}^n X_\alpha$ te dvije topologije jednake. Općenito, box topologija je finija od produktne topologije.

Podrazumijevat ćemo da je produkt $\prod X_\alpha$ opremljen produktnom topologijom, ako eksplicitno ne kažemo drugačije.

Teorem (19.2, Dovoljno je uzeti produkte baznih elemenata!)

Neka je topologija na svakom prostoru X_α dana bazom $\mathcal{B}_\alpha$. Tada je familija svih skupova oblika $\prod_{\alpha \in J} B_\alpha$, gdje je $B_\alpha \in \mathcal{B}_\alpha$ za svaki α , baza box topologije na $\prod_{\alpha \in J} X_\alpha$.

Familija svih skupova istog oblika, gdje je $B_\alpha \in \mathcal{B}_\alpha$ za konačno mnogo indeksa α i $B_\alpha = X_\alpha$ za sve preostale indekse, je baza produktne topologije na $\prod_{\alpha \in J} X_\alpha$.

Primjer: $\mathbb{R}^n$.

Svojstva zajednička objema topologijama

Teorem (19.3)

Neka je A_α potprostor od X_α za svaki $\alpha \in J$. Tada je $\prod A_\alpha$ potprostor od $\prod X_\alpha$ bilo da su oba prostora opremljena box topologijom, bilo produktnom topologijom.

Teorem (19.4)

Ako je svaki X_α Hausdorffov prostor, tada je $\prod X_\alpha$ Hausdorffov prostor i sa box topologijom i sa produktnom topologijom.

Teorem (19.5)

Neka je $A_\alpha \subseteq X_\alpha$ za svaki α . Tada i u produktnoj i u box topologiji vrijedi $\prod \text{Cl } A_\alpha = \text{Cl } \prod A_\alpha$.

Zašto je produktna topologija *bolja*?

Teorem (19.6)

Neka je funkcija $f : A \rightarrow \prod_{\alpha \in J} X_\alpha$ dana sa $f(a) = (f_\alpha(a))_{\alpha \in J}$, gdje je $f_\alpha : A \rightarrow X_\alpha$ za svaki α . Neka je $\prod X_\alpha$ opremljen produktnom topologijom. Tada je funkcija f neprekidna ako i samo ako je svaka koordinatna funkcija f_α neprekidna.

Dokaz.

Napomena

Teorem ($\Leftarrow$) ne vrijedi za box topologiju na Kartezijevom produktu!

Kontraprimjer.

Metričke topologije

Definicija

Neka je d metrika na skupu X . Tada je familija svih ϵ -kugala $B_d(x, \epsilon)$, za $x \in X$ i $\epsilon > 0$, baza topologije na X koju zovemo **metrička topologija** inducirana metrikom d .

Primjeri metričkih topologija.

Napomena (Kriterij otvorenosti u metričkoj topologiji)

Skup $U \subseteq X$ je otvoren u X u metričkoj topologiji induciranoj metrikom d ako i samo ako oko svake točke $y \in U$ postoji $\epsilon > 0$ takav da $B_d(y, \epsilon) \subseteq U$.

Definicija

Neka je $(X, \mathcal{T})$ topološki prostor. Kažemo da je $(X, \mathcal{T})$ **metrizabilan** ako postoji metrika d na skupu X koja inducira topologiju $\mathcal{T}$ na X .

Kasnije: uvjeti za metrizabilnost topoloških prostora, jer je u metričkim prostorima lakše dokazivati (npr. *Urysohnov teorem metrizacije* itd.)

Definicija

Neka je X metrički prostor s metrikom d . Za podskup A od X kažemo da je **omeđen** ako postoji broj M takav da je $d(a_1, a_2) \leq M$ za svaki $a_1, a_2 \in A$. Ako je A omeđen i neprazan definiramo **dijametar** od A kao broj $\text{diam } A = \sup\{d(a_1, a_2) : a_1, a_2 \in A\}$.

Teorem (20.1)

Neka je X metrički prostor s metrikom d . Definiramo $\bar{d} : X \times X \rightarrow \mathbb{R}$ sa $\bar{d}(x, y) = \min\{d(x, y), 1\}$. Tada je $\bar{d}$ metrika koja inducira istu topologiju na X kao i metrika d .

Metriku $\bar{d}$ zovemo **standardna omeđena metrika** pridružena metrici d .

Dokaz. Familija kugala radijusa manjeg od 1 su baza svake metričke topologije metrizablenog prostora. Za metričke topologije inducirane s d, d' se te familije podudaraju.

Napomena

Posljedica teorema: Omeđenost metrizablenog topološkog prostora nije topološko, nego metričko svojstvo!

Metrizabilnost produktne i box topologije na $\mathbb{R}^n$, $\mathbb{R}^\omega$, $\mathbb{R}^J$

Lema (20.2)

Neka su d i d' metrike na skupu X te $\mathcal{T}$ i $\mathcal{T}'$ topologije inducirane danim metrikama redom. Tada je topologija $\mathcal{T}'$ finija od topologije $\mathcal{T}$ ako i samo ako za svaki $x \in X$ i svaki $\epsilon > 0$, postoji $\delta > 0$ takav da je $B_{d'}(x, \delta) \subseteq B_d(x, \epsilon)$.

Teorem (20.3)

Topologije na $\mathbb{R}^n$ inducirane euklidskom metrikom d i kvadratnom metrikom ρ jednake su produktnoj topologiji na $\mathbb{R}^n$ (stoga i box topologiji).

(Euklidska metrika $d = d_2$ dana je sa $d(\mathbf{x}, \mathbf{y}) = \sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - y_i)^2}$,

a kvadratna metrika $\rho = d_\infty$ sa

$$\rho(\mathbf{x}, \mathbf{y}) = \max\{|x_i - y_i| : i = 1, \dots, n\}.)$$

Dokaz. $\rho(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \leq d(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \leq \sqrt{n}\rho(\mathbf{x}, \mathbf{y})$, $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in \mathbb{R}^n$.

Definicija (Generalizacija kvadratne metrike na $\mathbb{R}^J$)

Neka su J skup indeksa i $x = (x_\alpha)_{\alpha \in J}$ i $y = (y_\alpha)_{\alpha \in J}$ točke iz $\mathbb{R}^J$. Definiramo metriku $\bar{\rho}$ na $\mathbb{R}^J$ sa $\bar{\rho}(x, y) = \sup\{\bar{d}(x_\alpha, y_\alpha) : \alpha \in J\}$, gdje je $\bar{d}$ standardna omeđena metrika na $\mathbb{R}$. Metriku $\bar{\rho}$ zovemo **uniformna metrika** na $\mathbb{R}^J$, a topologiju koju ona inducira zovemo **uniformna topologija**.

Ime: Na prostoru funkcija $\mathbb{R}^X$, $f : X \rightarrow \mathbb{R}$, konvergencija niza funkcija u uniformnoj topologiji je uniformna konvergencija na X !

Teorem (20.4)

Uniformna topologija na $\mathbb{R}^J$ je finija od produktne topologije i grublja od box topologije. Sve tri topologije su različite ako je J beskonačan (iste ako je konačan).

Dokaz.

Teorem (20.5, Metrizabilnost produktne topologije na $\mathbb{R}^\omega$)

Za $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in \mathbb{R}^\omega$ definiramo $D(\mathbf{x}, \mathbf{y}) = \sup_{i \in \mathbb{N}} \left\{ \frac{\bar{d}(x_i, y_i)}{i} \right\}$. Tada je D metrika i inducira produktnu topologiju na $\mathbb{R}^\omega$.

Dokaz.

Napomena

Poopćavanjem dokaza može se pokazati da je svaki prebrojiv Kartezijev produkt metrizabilnih prostora metrizabilan.

Napomena (Pokazat ćemo kasnije...)

1. Box topologija na $\mathbb{R}^\omega$ NIJE metrizabilna.
2. Neprebrojiv produkt $\mathbb{R}^J$ NIJE metrizabilan.

Teorem (21.1, $\epsilon - \delta$ karakterizacija neprekidnosti u metrizabilnim prostorima)

Neka je $f : X \rightarrow Y$, pri čemu su X i Y metrizabilni s metrikama d_X i d_Y redom. Tada je neprekidnost od f ekvivalentna zahtjevu da za svaki $x \in X$ i za svaki $\epsilon > 0$ postoji $\delta > 0$ takav da $d_X(x, y) < \delta$ implicira $d_Y(f(x), f(y)) < \epsilon$.

Lema (21.2)

Neka je X topološki prostor i $A \subseteq X$. Ako postoji niz točaka u A koji konvergira prema x , tada je $x \in \text{Cl}A$. Ako je X metrizabilan, vrijedi i obrat.

Dokaz ($\Leftarrow$). Napomena: dovoljno: 1-prebrojiv.

Teorem (21.3, Heineova karakterizacija neprekidnosti u metrizabilnim prostorima)

Neka je $f : X \rightarrow Y$. Ako je funkcija f neprekidna, tada za svaki konvergentni niz $x_n \rightarrow x$ u X , niz $f(x_n)$ konvergira prema $f(x)$. Ako je X metrizabilan, vrijedi i obrat.

Dokaz: ($\Leftarrow$) f nepr. akko $f(\text{Cl}(A)) \subseteq \text{Cl}(f(A))$, $A \subseteq X$.

Definicija

Za prostor X kažemo da ima **prebrojivu bazu okolina u točki** x ako postoji prebrojiva familija $\{U_n\}_{n \in \mathbb{N}}$ okolina od x sa svojstvom da svaka okolina U od x sadrži najmanje jedan od skupova U_n . Za prostor X koji ima prebrojivu bazu okolina u svakoj svojoj točki kažemo da zadovoljava **prvi aksiom prebrojivosti**.

Primijetimo da obrati prethodne leme i teorema vrijede i ako X zadovoljava prvi aksiom prebrojivosti (tj. ne mora biti metrizable). **Dokaz Leme (21.2) ($\Leftarrow$).**

Napomena

Metrizable prostor uvijek zadovoljava 1. aksiom prebrojivosti!
Obrat nije nužno istinit (Npr. *Sorgenfreyev pravac* $\mathbb{R}_\ell$).

Dokaz da $\mathbb{R}^\omega$ u box topologiji nije metrizable, neprebrojiv produkt $\mathbb{R}$ sa samim sobom nije metrizable. Pokazujemo zapravo: ne zadovoljava čak niti 1. aksiom prebrojivosti.

Definicija

Neka je $f_n : X \rightarrow Y$ niz funkcija sa skupa X u metrički prostor Y s metrikom d . Kažemo da niz (f_n) **uniformno konvergira** prema funkciji $f : X \rightarrow Y$ ako za svaki $\epsilon > 0$ postoji prirodan broj N takav da je $d(f_n(x), f(x)) < \epsilon$ za svaki $n > N$ i sve $x \in X$.

Teorem (21.6, Neprekidnost uniformnog limesa)

Neka je $f_n : X \rightarrow Y$ niz neprekidnih funkcija s topološkog prostora X u metrički prostor Y . Ako niz (f_n) uniformno konvergira prema f , tada je f neprekidna.

Napomena (Konvergencija niza realnih funkcija kao konvergencija u topološkim prostorima funkcija)

Neka je X proizvoljan skup, $f, f_n \in \mathbb{R}^X$, $n \in \mathbb{N}$.

(1) Niz funkcija (f_n) konvergira *uniformno* k f na X ako i samo ako $(f_n) \rightarrow f$ u uniformnoj metrici $\bar{\rho}$ (tj. uniformnoj topologiji) prostora $\mathbb{R}^X$.

(2) Niz funkcija (f_n) konvergira k f *po točkama* na X ($((f_n(x)) \rightarrow f(x), \forall x \in X)$) ako i samo ako $(f_n) \rightarrow f$ u produktnoj topologiji prostora $\mathbb{R}^X$.

Kvocijentna topologija

Definicija

Neka su X i Y topološki prostori i neka je $p : X \rightarrow Y$ surjekcija. Preslikavanje p zovemo **kvocijentno preslikavanje** ako je podskup $U \subseteq Y$ otvoren (zatvoren) u Y ako i samo ako je $p^{-1}(U)$ otvoren (zatvoren) u X (tzv. svojstvo *jake neprekidnosti*).

Nap. kvocijentno+bijekcija=homeomorfizam

Drugi način definiranja:

Kažemo da je podskup C od X **zasićen (saturiran)** u odnosu na surjekciju $p : X \rightarrow Y$ ako C sadrži svaki skup $p^{-1}(\{y\})$ (*vlakno*) koji siječe, tj. ako je

$$C = p^{-1}(p(C)).$$

Dakle, C je **zasićen u odnosu na surjekciju p akko je jednak kompletnoj praslici nekog podskupa od Y .**

Surjeksija p je kvocijentno preslikavanje ako i samo ako je p neprekidno i preslikava zasićene otvorene skupove od X na otvorene skupove od Y (zasićene zatvorene skupove od X na zatvorene skupove od Y).

Napomena

Neprekidna surjeksija koja je otvoreno (ili zatvoreno) preslikavanje je kvocijentno preslikavanje, ali obrat ne vrijedi: postoje kvocijentna preslikavanja koja nisu niti otvorena niti zatvorena.

Primjer: projekcije.

Definicija

Neka je X topološki prostor, A skup i $p : X \rightarrow A$ **surjekcija**. Tada postoji točno jedna topologija $\mathcal{T}$ na A u odnosu na koju je p kvocijently preslikavanje i zovemo ju **kvocijentlyna topologija** inducirana s p .

Topologija $\mathcal{T}$ se sastoji od onih podskupova U od A za koje je $p^{-1}(U)$ otvoren u X .

Definicija (Identifikacijsko kvocijentlyno preslikavanje)

Neka je X topološki prostor i neka je X^* particija od X u disjunktne podskupove čija unija je X . Neka je $p : X \rightarrow X^*$ surjekcija koja preslikava svaku točku od X na element od X^* koji je sadrži. U kvocijentlynoj topologiji induciranoj s p prostor X^* zovemo **kvocijentlyni prostor** od X .

Napomena

Preslikavanjem $p : X \rightarrow X^*$ dana je relacija ekvivalencije: $x \equiv y$ ako $p(x)$ i $p(y)$ leže u istom skupu particije. X^* je tada skup klasa ekvivalencije, pišemo: $X^* = X/\equiv$.

Primjeri: jedinična 2-sfera i torus kao kvocijentlyni prostori.

Primjer: Restrikcija kvocijentnog preslikavanja na potprostor ne mora biti kvocijentno preslikavanje.

Teorem (22.1)

Neka je $p : X \rightarrow Y$ kvocijentno preslikavanje, neka je A potprostor od X koji je zasićen u odnosu na p i neka je $q = p|_A : A \rightarrow p(A)$ restrikcija od p .

1. Ako je A ili otvoren ili zatvoren u X , q je kvocijentno preslikavanje.
2. Ako je p ili otvoreno preslikavanje ili zatvoreno preslikavanje, q je kvocijentno preslikavanje.

Ideja dokaza: Kako je q neprekidna surjekcija, dovoljno pokazati: ako je za $V \subseteq p(A)$ skup $q^{-1}(V)$ otvoren u A , onda je V otvoren u $p(A)$. Zasićenost A bitna da bi vrijedilo $q^{-1}(V) = p^{-1}(V)$, $V \subseteq p(A)$.

Napomena

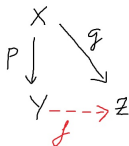
Kompozicija kvocijentnih preslikavanja je kvocijentno preslikavanje. To ne vrijedi nužno za Kartezijeve produkte. Hausdorffovo svojstvo se ne prenosi nužno s prostora X na kvocijentni prostor X^* .

Konstrukcija neprekidnih funkcija na kvocijentnom prostoru

Teorem (22.2, *Faktorizacija preslikavanja kroz kvocijentno preslikavanje*)

Neka je $p : X \rightarrow Y$ kvocijentno preslikavanje. Neka je Z prostor i neka je $g : X \rightarrow Z$ preslikavanje koje je konstantno na svakom skupu $p^{-1}(\{y\})$, za $y \in Y$. Tada g inducira preslikavanje $f : Y \rightarrow Z$ na kvocijentnom prostoru Y takvo da je $f \circ p = g$.

- (1) Preslikavanje f je neprekidno ako i samo ako je g neprekidno.
- (2) f je kvocijentno preslikavanje ako i samo ako je g kvocijentno preslikavanje.

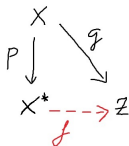
Skup $p^{-1}(\{y\})$ zovemo **vlakno** od p .

Dokaz.

Korolar (22.3, homeomorfizam induciran kvocijntnim preslikavanjem)

Neka je $g : X \rightarrow Z$ neprekidna surjekcija. Neka je $X^* = \{g^{-1}(\{z\}) : z \in Z\}$ kvocijntni prostor od X te neka je $f : X^* \rightarrow Z$ inducirana neprekidna (zašto?) bijekcija ($g = f \circ p$).

1. f je homeomorfizam ako i samo ako je g kvocijntno preslikavanje.
2. Ako je Z Hausdorffov i X^* je Hausdorffov.

Dokaz.

Primjer: g nije kvocijntno preslikavanje i inducirani f na kvocijntnom prostoru nije homeomorfizam.

2. Povezanost i kompaktnost

Motivacija za proučavanje svojstava povezanosti i kompaktnosti topoloških prostora (Weierstrassov teorem: neprekidna slika segmenta segment-postižu se međuvrijednosti i maksimum/minimum, Teorem o unif. nepr. f-cije na segmentu; za realne funkcije jedne realne varijable)

Definicija

Neka je X topološki prostor. **Separacija** od X je par U, V disjunktnih nepraznih otvorenih podskupova od X čija unija je X . Za topološki prostor X kažemo da je **povezan** ako ne postoji separacija od X .

Prostor X je povezan akko su jedini podskupovi koji su i otvoreni i zatvoreni u X prazan skup $\emptyset$ i čitav prostor X .

Lema (23.1, Karakterizacija separacije potprostora)

Neka je Y potprostor od X . Par $A, B \subseteq Y$ je separacija od Y ako i samo ako su disjunktni, neprazni, unija im je Y , a niti jedan od njih ne sadrži gomilište (u X) drugoga.

Dokaz.

Primjeri nepovezanih prostora.

Dovoljni uvjeti za povezanost (pot)prostora

Lema (23.2, u dokazu Teorema 23.3)

Ako su skupovi C i D separacija od X i ako je Y povezan potprostor od X , tada je ili $Y \subseteq C$, ili $Y \subseteq D$.

Teorem (23.3)

Unija familije povezanih potprostora od X koja ima zajedničku točku je povezana.

Dokaz: pp. suprotno + Lema 23.2.

Teorem (23.4, Povezanost skupa se ne naruši dodavanjem nekih gomilišta skupu.)

Neka je A povezan potprostor od X . Ako je $A \subseteq B \subseteq C \mid A$, tada je B također povezan.

Teorem (23.5)

Neprekidna slika povezanog prostora je povezana. Dokaz.

Teorem (23.6)

Konačni Kartezijev produkt povezanih prostora je povezan.

Dokaz.

Primjeri: za beskonačne produkte povezanost produkta povezanih prostora ovisi o izboru topologije na produktu. Povezanost $\mathbb{R}^\omega$ u produktnoj i box topologiji.

Napomena

Proizvoljni Kartezijevi produkti povezanih skupova **u produktnoj topologiji** su povezani.

Dokaz: generalizacija primjera.

Povezanost potprostora od $\mathbb{R}$. Primjeri povezanih prostora.

Definicija

Totalno uređen skup L koji ima više od jednog elementa zovemo **linearni kontinuum** ako vrijedi:

1. L ima svojstvo supremuma (*svaki neprazan odozgo omeđen podskup L_0 od L ima supremum u L*),
2. Ako je $x < y$, tada postoji z takav da je $x < z < y$ (*gustoća L u samome sebi*).

Npr. $\mathbb{R}$. Linearni kontinuum generalizacija $\mathbb{R}$.

Primjeri linearnih kontinuuma različitih od $\mathbb{R}$.

Teorem (24.1, Povezanost linearnog kontinuuma)

Ako je L linearni kontinuum s uređajnom topologijom, tada je L povezan, a povezani su i intervali i zrake u L .

Ideja dokaza: konveksni potprostori od L su povezani, kao dokaz povezanosti segmenta u $\mathbb{R}$.

Korolar (24.2)

Realni pravac $\mathbb{R}$ te intervali i zrake u $\mathbb{R}$ su povezani skupovi (u uređajnoj = standardnoj topologiji).

Teorem (24.3, Generalizacija teorema o međuvrijednostima)

Neka je $f : X \rightarrow Y$ neprekidno preslikavanje, gdje je X povezan prostor i Y totalno uređen skup s uređajnom topologijom. Ako su a i b točke od X i ako je r točka od Y koja leži između $f(a)$ i $f(b)$, tada postoji točka c u X takva da je $f(c) = r$.

Specijalno, $X = [a, b] \subseteq \mathbb{R}$, $Y = \mathbb{R}$.

Dokaz.

Povezanost putevima

Definicija

Za dane točke x i y prostora X , **put** u X od x do y je neprekidno preslikavanje $f : [a, b] \rightarrow X$ nekog segmenta $[a, b] \subset \mathbb{R}$ u X , takvo da je $f(a) = x$ i $f(b) = y$. Za prostor X kažemo da je **putevima povezan** ako svaki par točaka od X može biti povezan putom u X .

Napomena (Dovoljan uvjet za povezanost)

- (1) Neprekidna slika putevima povezanog prostora je putevima povezana.
- (2) Svaki prostor X koji je putevima povezan je i povezan. Obrat ne vrijedi.

Dokaz. Primjeri i kontraprimjeri (tzv. *topološka sinusoida*).

Komponente povezanosti i povezanosti putevima

(Proces rastavljanja prostora na komponente povezanosti ili povezanosti putevima)

Definicija

Neka je X topološki prostor. Definiramo relaciju ekvivalencije na X : $x \sim y$ ako postoji povezan potprostor od X koji sadrži x i y . Klase ekvivalencije zovemo **komponente** ili **komponente povezanosti** od X .

Teorem (25.1)

Komponente od X su povezani disjunktni potprostori od X , čija je unija X , takvi da svaki neprazni povezan potprostor od X siječe samo jednu od njih.

Dokaz povezanosti komponenti. Komponenta povezanosti od $x_0 \in X$ je unija svih povezanih podskupova od X koji sadrže x_0 !

Napomena

Komponente povezanosti od X su zatvorene u X , jer sadrže svoj zatvarač (koji je također povezan). Ako X ima konačno mnogo kp, one su otvorene u X kao komplement konačne unije zatvorenih.

Definicija

Definiramo drugu relaciju ekvivalencije na prostoru X : $x \sim y$ ako postoji put u X od x do y . Klase ekvivalencije zovemo **komponente povezanosti putevima** od X .

Teorem (25.2)

Komponente povezanosti putevima od X su putevima povezani disjunktni potprostori od X , čija je unija X , takvi da svaki neprazni putevima povezani potprostor od X siječe samo jednu od njih.

Primjeri.

Lokalna povezanost prostora

Definicija

Za prostor X kažemo da je **lokalno povezan u** x ako za svaku okolinu U od x postoji povezana okolina V od x sadržana u U . Za prostor X kažemo da je **lokalno povezan** ako je lokalno povezan u svakoj svojoj točki.

Za prostor X kažemo da je **lokalno putevima povezan u** x ako za svaku okolinu U od x postoji putevima povezana okolina V od x sadržana u U . Za prostor X kažemo da je **lokalno putevima povezan** ako je lokalno putevima povezan u svakoj svojoj točki.

Teorem (25.3, Karakterizacija lokalne povezanosti)

Prostor X je lokalno povezan ako i samo ako za svaki otvoren skup U od X je svaka komponenta povezanosti od U otvorena u X .

Dokaz (sami).

Primjeri (povezanost i lokalna povezanost)

Teorem (25.4, Karakterizacija lokalne povezanost putevima)

Prostor X je lokalno putevima povezan ako i samo ako za svaki otvoren skup U od X svaka putevima povezana komponenta od U je otvorena u X .

Napomena

Specijalno, u lokalno putevima povezanim prostorima su komponente povezanosti i povezanosti putevima otvoreni skupovi. Sjetimo se: komponente povezanosti su u svakom prostoru zatvoreni skupovi.

Teorem (25.5)

Neka je X topološki prostor. Svaka komponenta povezanosti putevima od X leži u nekoj komponenti povezanosti od X . Ako je X lokalno putevima povezan tada se komponente povezanosti i komponente povezanosti putevima podudaraju.

Dokaz.

Kompaktni prostori

Definicija

Za familiju $\mathcal{A} \subseteq \mathcal{P}(X)$ podskupova prostora X kažemo da **pokriva** X , ili da je **pokrivač** od X , ako je unija elemenata od $\mathcal{A}$ jednaka X . Familiju $\mathcal{A}$ zovemo **otvoreni pokrivač** od X ako su svi njezini elementi otvoreni podskupovi od X .

Ako je Y potprostor od X , za familiju $\mathcal{A}$ podskupova od X kažemo da **pokriva** Y ako unija njezinih elemenata sadrži Y .

Definicija

Za prostor X kažemo da je **kompaktan** ako svaki otvoreni pokrivač $\mathcal{A}$ od X sadrži konačnu potfamiliju koja pokriva X .

Primjeri.

Lema (26.1)

Neka je Y potprostor od X . Y je kompaktan ako i samo ako svaki pokrivač od Y čiji su elementi skupovi otvoreni u X sadrži konačnu potfamiliju koja pokriva Y .

Dokaz (sami, relativna topologija).

Dovoljni uvjeti za kompaktnost

Teorem (26.2)

Svaki zatvoreni potprostor kompaktnog prostora je kompaktan.

Dokaz.

Teorem (26.3)

Svaki kompaktan potprostor Hausdorffovog prostora je zatvoren.

Lema (26.4, Separacija kompakta i točke u Hausdorffovom prostoru otv. skupovima)

Ako je Y kompaktan potprostor Hausdorffovog prostora X i x_0 nije u Y , onda postoje otvoreni disjunktni skupovi U i V od X koji sadrže x_0 i Y redom.

Dokaz.

Zahtjev Hausdorffovosti u Teoremu 26.3 je bitan! (Kontraprimjer)

Teorem (26.5)

Neprekidna slika kompaktnog prostora je kompaktna.

Teorem (26.6)

Neka je $f : X \rightarrow Y$ neprekidna bijekcija. Ako je X kompaktna i Y Hausdorffov, onda je f homeomorfizam.

Dokaz: slika zatvorenih skupova u X je zatvorena u Y .

Definicija

Za familiju $\mathcal{C}$ podskupova od X kažemo da je **centrirana** ako je za svaku konačnu potfamiliju $\{C_1, \dots, C_n\}$ od $\mathcal{C}$ presjek $C_1 \cap \dots \cap C_n$ neprazan.

Teorem (26.9, Karakterizacija kompaktnosti preko zatvorenih skupova)

Neka je X topološki prostor. X je kompaktan ako i samo ako je za svaku centriranu familiju $\mathcal{C}$ zatvorenih skupova u X presjek $\bigcap_{C \in \mathcal{C}} C$ svih elemenata od $\mathcal{C}$ neprazan.

Ideja dokaza: gledamo komplemente pokrivača.

Specijalan slučaj ovog teorema je *Cantorov teorem*: kada imamo **silazan (ugniježdjeni) niz** $C_1 \supseteq C_2 \supseteq \dots \supseteq C_n \supseteq C_{n+1} \supseteq \dots$ nepraznih zatvorenih skupova u kompaktnom prostoru X . Tada je familija $\mathcal{C} = \{C_n\}_{n \in \mathbb{N}}$ centrirana pa je presjek $\bigcap_{n \in \mathbb{N}} C_n$ neprazan.

Produkti kompaktnih prostora

Teorem (26.7)

Produkt konačno mnogo kompaktnih prostora je kompaktan.

Lema (26.8, Lema o cijevi)

Neka su X , Y topološki prostori i Y **kompaktan**. Ako je N otvoren skup u produktu $X \times Y$ koji sadrži 'prerez' $\{x_0\} \times Y$, tada postoji okolina V oko x_0 u X takva da N sadrži i 'cijev' $V \times Y$.

Dokaz teorema:

(1) dokaz Leme o cijevi; (2) redukcija pokrivača od X koristeći kompaktnost svakog prereza $\{x\} \times Y \simeq Y$, $x \in X$, i Lemu o cijevi.

Kontraprimjer: zahtjev Y kompaktan u *Lemi o cijevi* je bitan.

Tihonovljev teorem (kompaktnost proizvoljnih produkata cpt. prostora)

* Koristimo karakterizaciju kompaktnosti preko centriranih familija zatvorenih skupova

Lema (37.1)

Neka je X skup i neka je $\mathcal{A}$ centrirana familija podskupova od X . Tada postoji maksimalna centrirana familija $\mathcal{D}$ podskupova od X koja sadrži $\mathcal{A}$ (maksimalna znači da ne postoji familija podskupova od X koja strogo sadrži $\mathcal{D}$ i ima tražena svojstva).

Dokaz. *Zornova lema na parcijalno uređenom skupu (u smislu potfamilija $\subset$) svih centriranih familija podskupova od X koje sadrže $\mathcal{A}$.*

Zornova lema: Ako svaki totalno uređen podskup u parcijalno uređenom skupu $(U, <)$ ima gornju među, tada U ima maksimalni element.

Lema (37.2)

Neka je X skup i $\mathcal{D}$ neka maksimalna centrirana familija podskupova od X . Tada vrijedi:

1. Svaki konačan presjek elemenata od $\mathcal{D}$ je element od $\mathcal{D}$.
2. Ako je A podskup od X koji siječe svaki element od $\mathcal{D}$, tada je A element od $\mathcal{D}$.

Teorem (37.3, Tihonovljev teorem)

Proizvoljan produkt kompaktnih prostora je kompaktan u produktnoj topologiji.

Dokaz: Leme 37.1 i 37.2. Dokazujemo da svaka centrirana familija $\mathcal{A}$ u produktu ima neprazan presjek tako da nadopunimo do maksimalne centrirane familije $\mathcal{D}$ koja je sadrži. Pokažemo (pomoću koordinatnih projekcija) da $\mathcal{D}$ ima neprazan presjek.

Kompaktnost u $\mathbb{R}$ i $\mathbb{R}^n$

Teorem (27.1)

Neka je X totalno uređen skup sa svojstvom supremuma. U uređajnoj topologiji, svaki segment (zatvoreni interval) u X je kompaktan.

U dokazu se koristi samo svojstvo supremuma, ne i gustoće kao kod povezanosti!

Korolar (27.2)

Svaki segment $[a, b]$, $a < b$, u $\mathbb{R}$ je kompaktan.

Teorem (27.3, Karakterizacija kompaktnosti u $\mathbb{R}^n$)

Potprostor A od $\mathbb{R}^n$ je kompaktan ako i samo ako je zatvoren i omeđen (u euklidskoj metrici d_2 ili u kvadratnoj metrici d_∞).

Ideja dokaza ($\Leftrightarrow$): A zatvoreni podskup kocke $[-r, r]^n$ kompaktne u $\mathbb{R}^n$.

Napomena

Karakterizacija ($\Leftrightarrow$) NE vrijedi općenito u metričkim prostorima!

(Kompaktnost je topološko, a omeđenost metričko svojstvo. Npr. $\mathbb{R}$ nije kompaktan u standardnoj topologiji, a omeđen je i zatvoren u standardnoj omeđenoj metrici koja je inducira.)

Teorem (27.4, Weierstrassov teorem)

Neka je $f : X \rightarrow Y$ neprekidna, pri čemu je Y totalno uređen skup s uređajnom topologijom. Ako je X kompaktan, tada postoje točke c i d u X takve da je $f(c) \leq f(x) \leq f(d)$ za svaki $x \in X$.

Dokaz.

Definicija

Neka je (X, d) metrički prostor i A neprazni podskup od X .

Za $x \in X$ definiramo **udaljenost od x do A** kao

$$d(x, A) = \inf\{d(x, a) : a \in A\}.$$

Dijametar skupa A definiramo kao

$$\text{diam}(A) = \sup\{d(a, a') : a, a' \in A\} \leq \infty.$$

Lema (27.5, O Lebesgueovom broju za kompakte)

Neka je $\mathcal{A}$ otvoreni pokrivač metričkog prostora (X, d) . Ako je X kompaktan, onda postoji $\delta > 0$ takav da za svaki podskup od X dijametra manjeg od δ postoji element od $\mathcal{A}$ koji ga sadrži.

Broj δ zovemo **Lebesgueov broj** pokrivača $\mathcal{A}$.

Dokaz. Primjer: lema ne vrijedi bez pp. kompaktnosti X

Definicija

Za funkciju f s metričkog prostora (X, d_X) u metrički prostor (Y, d_Y) kažemo da je **uniformno neprekidna** ako za dani $\epsilon > 0$ postoji $\delta > 0$ takav da za svaki par točaka x_0, x_1 iz X

$$d_X(x_0, x_1) < \delta \implies d(f(x_0), f(x_1)) < \epsilon.$$

Teorem (27.6, O uniformnoj neprekidnosti na kompaktu)

Neka je $f : X \rightarrow Y$ neprekidna funkcija s kompaktnog metričkog prostora (X, d_X) u metrički prostor (Y, d_Y) . Tada je f uniformno neprekidna.

Ideja dokaza: Koristimo Lebesgueov broj (sami).

Neprebrojivost skupa $\mathbb{R}$

Definicija

Za točku x prostora X kažemo da je **izolirana točka** od X ako je skup $\{x\}$ otvoren u X (tj. *ako je 'sama sebi okolina'*, tj. ako postoji okolina od x koja ne sadrži niti jedan element skupa X različit od x).

Teorem (27.7)

Neka je X neprazan kompaktan Hausdorffov prostor. Ako X nema izoliranih točaka, X je neprebrojiv.

Primjer: $0 \cup \{1/n : n \in \mathbb{N}\} \subseteq \mathbb{R}$ kompaktan, Hausdorffov i prebrojiv, no ima izolirane točke.

Korolar (27.8)

Svaki segment u $\mathbb{R}$ je neprebrojiv (pa i $\mathbb{R}$ i njegovi intervali).

Dvije slabije formulacije kompaktnosti:

Bolzano-Weierstrassova i nizovna kompaktnost

Teorem (28.1)

Ako je X kompaktan, svaki beskonačan podskup od X ima gomilište u X . Obrat ne vrijedi!

Dokaz.

Svojstvo da svaki beskonačan podskup od X ima gomilište naziva se

Bolzano-Weierstrass kompaktnost i nekad se smatrala definicijom kompaktnosti.

Zapravo je slabije svojstvo. *Primjer da obrat ne vrijedi.*

Definicija

Za prostor X kažemo da je **nizovno kompaktan** ako svaki niz (x_n) u X ima konvergentan podniz u X .

Teorem (28.2)

Za metrizabilne prostore X ekvivalentno je:

- (1) X je kompaktan.
- (2) X je Bolzano-Weierstrass kompaktan.
- (3) X je nizovno kompaktan. **(1) $\Rightarrow$ (2) $\Rightarrow$ (3) lagano.**

Lokalna kompaktnost

Definicija

Za prostor X kažemo da je **lokalno kompaktan** u $x \in X$ ako postoji kompaktan potprostor C od X koji sadrži neku okolinu od x . Ako je X lokalno kompaktan u svakoj svojoj točki, za X kažemo da je **lokalno kompaktan**.

X kompaktan $\rightarrow X$ lokalno kompaktan. **Primjeri.**

Teorem (29.1, LCH prostor kao potprostor CH prostora)

Prostor X je lokalno kompaktan Hausdorffov prostor ako i samo ako postoji prostor Y koji zadovoljava sljedeće uvjete:

1. X je potprostor od Y .
2. Skup $Y \setminus X$ se sastoji od jedne točke.
3. Y je kompaktan Hausdorffov prostor.

(tj. ako postoji kompaktifikacija prostora X jednom točkom!)

Ako i Y i Y' zadovoljavaju te uvjete onda postoji homeomorfizam s na Y' koji je jednak identiteti na X .

Dokaz.

1. jedinstvenost prostora Y do na homeomorfizam,
2. ($\Rightarrow$) Za X LCH formiramo $Y = X \cup \{\infty\}$. Definiramo topologiju na Y kao familiju svih skupova:
(tipa 1) **otvorenih u X** i
(tipa 2) **oblika $Y \setminus C$, gdje je C kompaktan u X** .
Provjeravamo: to je topologija na Y , X je potprostor od Y , Y CH.
3. ($\Leftarrow$) Za Y CH pokazujemo da je $X = Y \setminus \{\infty\}$ LCH.

Napomena

Iz konstrukcije topologije na Y se vidi:

- (1) Ako je X kompaktan, tada je ∞ izolirana točka od Y (sama svoja okolina).
- (2) Ako X nije kompaktan, tada je ∞ gomilište skupa X u Y , pa je $\text{Cl}_Y X = Y$.

Definicija (Jednotočkovna kompaktifikacija)

Ako je Y kompaktan Hausdorffov prostor i ako je X pravi potprostor od Y čiji zatvarač je jednak Y , onda za Y kažemo da je **kompaktifikacija** od X . Ako je $Y \setminus X$ jedna točka, Y zovemo **jednotočkovna kompaktifikacija** od X . **Primjeri.**

Pokazali smo u Teoremu 29.1: X ima jednotočkovnu kompaktifikaciju (skoro jedinstvenu) ako i samo ako je lokalno kompaktan Hausdorffov i nije sam kompaktan.

'Lokalnost' pojma lokalne kompaktnosti

Korolar (29.2, Karakterizacija lokalne kompaktnosti)

Neka je X Hausdorffov prostor. X je lokalno kompaktan ako i samo ako za dani x iz X i danu okolinu U od x postoji okolina V od x takva da je $\text{Cl } V$ kompaktan i $\text{Cl } V \subset U$.

Dokaz.

Korolar (29.3, Lokalna kompaktnost potprostora)

Neka je X lokalno kompaktan Hausdorffov prostor i A potprostor od X . Ako je A zatvoren u X ili otvoren u X , onda je A lokalno kompaktan.

Dokaz.

Zašto su LCH prostori *dobri*?

Korolar (29.4, Ulaganje LCH prostora u CH prostore)

Prostor X je homeomorfan otvorenom potprostoru kompaktnog Hausdorffovog prostora ako i samo ako je X lokalno kompaktan Hausdorffov.

3. Aksiomi prebrojivosti i aksiomi separacije

Cilj: naći dovoljne uvjete za ulaganje prostora u metrički prostor (*Urysohnov teorem metrizacije*).

Aksiomi prebrojivosti

Definicija

Za prostor X kažemo da ima **prebrojivu bazu okolina u točki x** ako postoji prebrojiva familija $\{U_n\}_{n \in \mathbb{N}}$ okolina od x sa svojstvom da svaka okolina U od x sadrži barem jedan od skupova U_n .

Za prostor X koji ima prebrojivu bazu okolina u svakoj svojoj točki kažemo da zadovoljava **prvi aksiom prebrojivosti**.

Teorem (30.1, radili prije)

Neka je X topološki prostor.

1. Neka je A podskup od X . Ako postoji niz točaka u A koji konvergira prema x , tada je $x \in \text{Cl } A$.
2. Neka je $f : X \rightarrow Y$. Ako je funkcija f neprekidna, tada za svaki konvergentni niz $x_n \rightarrow x$ u X , niz $f(x_n)$ konvergira prema $f(x)$.

Ako X zadovoljava prvi aksiom prebrojivosti, vrijede i obrati 1. i 2.

Definicija

Ako prostor X ima prebrojivu bazu topologije, tada kažemo da X zadovoljava **drugi aksiom prebrojivosti**.

Napomena

- (1) Drugi aksiom prebrojivosti povlači prvi.
- (2) Svaki metrizablestan prostor zadovoljava 1. aksiom prebrojivosti ($\{B(x, \frac{1}{n}), n \in \mathbb{N}\}$). Za 2. aksiom prebrojivosti to nije slučaj (npr. $\mathbb{R}^\omega$ s uniformnom topologijom).

Primjeri.

Teorem (30.2)

Potprostor prostora koji zadovoljava prvi (drugi) aksiom prebrojivosti također zadovoljava prvi (drugi) aksiom prebrojivosti. **Prebrojivi** produkt prostora koji zadovoljavaju prvi (drugi) aksiom prebrojivosti također zadovoljava prvi (drugi) aksiom prebrojivosti.

Definicija

Za podskup A prostora X kažemo da je **gust** u X ako je $\text{Cl} A = X$.

Teorem (30.3)

Pretpostavimo da X zadovoljava 2. aksiom prebrojivosti. Tada vrijedi:

1. Svaki otvoreni pokrivač od X sadrži prebrojivu potfamiliju koja pokriva X .
2. Postoji prebrojiv podskup od X koji je gust u X .

Dokaz.

Prostor za koji svaki otvoreni pokrivač sadrži prebrojiv potpokrivač zovemo **Lindelöfov**, a prostor koji ima prebrojivi gusti podskup zovemo **separabilan**.

Napomena

Za metrizabilne prostore sva 3 "aksioma" su ekvivalentna.

Primjeri:

2. aksiom jači od ostalih (npr. *Sorgenfreyev pravac* $\mathbb{R}_\ell$); Lindelöfovost i separabilnost ne ostaju očuvani na produktima (npr. *Sorgenfreyeva ravnina* $\mathbb{R}_\ell^2$) i potprostorima!

Aksiomi separacije

Prisjetimo se: prostor X zovemo **Hausdorffovim** (T_2 -prostorom) ako za svaki par različitih točaka x, y od X , postoje disjunktni otvoreni skupovi koji sadrže x i y redom.

Definicija

Pretpostavimo da su jednočlani skupovi zatvoreni u X (tj. da je X T_1 -prostor).

Za X kažemo da je **regularan** (T_3 -prostor) ako za svaku točku x i zatvoreni skup B koji ne sadrži x , postoje disjunktni otvoreni skupovi koji sadrže x i B redom.

Za X kažemo da je **normalan** (T_4 -prostor) ako za svaki par disjunktnih zatvoreni skupova A, B od X , postoje disjunktni otvoreni skupovi koji sadrže A i B redom.

Te aksiome zovemo **aksiomi separacije**.

Napomena

$$T_4 \stackrel{\text{uz pp.}}{\Rightarrow} T_1 \quad T_3 \stackrel{\text{uz pp.}}{\Rightarrow} T_1 \quad T_2 \Rightarrow T_1$$

Lema (31.1, Karakterizacija regularnosti i normalnosti)

Neka je X T_1 -topološki prostor.

1. X je regularan ako i samo ako za svaku točku x iz X i okolinu U od x , postoji okolina V od x takva da je $\text{Cl } V \subseteq U$.
2. X je normalan ako i samo ako za svaki zatvoreni skup A i otvoreni skup U koji sadrži A , postoji otvoreni skup V koji sadrži A takav da je $\text{Cl } V \subseteq U$. **Dokaz.**

Teorem (31.2)

1. Potprostor Hausdorffovog prostora je Hausdorffov. Produkt Hausdorffovih prostora je Hausdorffov.
2. Potprostor regularnog prostora je regularan. Produkt regularnih prostora je regularan.

Dokaz: sami. Ne zaboravite provjeriti T_1 -svojstvo!

Napomena

Za normalne prostore analogon Teorema 31.2. ne vrijedi!

Gdje ne prolazi dokaz 2. (T_3 i T_4 svojstvo slično)? Primjeri (aksiomi separacije).

Dovoljni uvjeti za normalnost prostora

Motivacija: *Urysohnov teorem metrizacije* i *Tietzeov teorem o proširenju preslikavanja* vrijede u normalnim prostorima!

Teorem (32.1)

Svaki regularan prostor koji zadovoljava 2. aksiom prebrojivosti je normalan.

Dokaz.

Teorem (32.2)

Svaki metrizabilan prostor je normalan.

Dokaz. Sami. Slično kao u prethodnom teoremu (kugle).

Teorem (32.3)

Svaki kompaktan Hausdorffov prostor je normalan.

Dokaz: Po Lemi 26.4 imamo regularnost. Dokaz separacije za dva zatvorena skupa A i B primjenom Leme (tj. regularnosti) po svim točkama skupa A koji je zatvoren, time i kompaktan.

Teorem (32.4)

Svaki totalno uređen skup X je normalan u uređajnoj topologiji.

Nećemo dokazivati.

Primjer: normalnost $\mathbb{R}^N$, $\mathbb{R}^\omega$, $\mathbb{R}^J$.

Urysohnova lema

Teorem (33.1, Urysohnova lema)

Neka je X normalan prostor. Neka su A i B disjunktni zatvoreni podskupovi od X . Neka je $[a, b] \subset \mathbb{R}$ segment. Tada postoji neprekidno preslikavanje $f : X \rightarrow [a, b]$ takvo da je $f(x) = a$ za sve x iz A i $f(x) = b$ za sve x iz B .

Ideja dokaza: Dovoljno dokazati za $[a, b] = [0, 1]$.

1. Koristeći normalnost, generiramo niz okolina U_p oko A disjunktnih s B , indeksiran s $p \in \mathbb{Q} \cap [0, 1]$, takav da je $\text{Cl}(U_p) \subseteq U_q$ za $p < q$.
2. Konstruiramo f na sljedeći način: mijenja se po okolinama U_p prateći p od 0 na A do 1 na B , a na $[0, 1]$ je proširena po neprekidnosti.

Definicija

Ako su A i B podskupovi topološkog prostora X i ako postoji neprekidna funkcija $f : X \rightarrow [0, 1]$ takva da je $f(A) = \{0\}$ i $f(B) = \{1\}$, tada kažemo da se A i B **moгу separirati neprekidnom funkcijom**.

Napomena

(1) Neka je X T_1 -prostor. X je normalan ako i samo ako se svaka dva disjunktna zatvorena podskupa od X mogu separirati neprekidnom funkcijom.

(2) U regularnim prostorima točka i skup ne moraju se moći separirati neprekidnom funkcijom.

(1) $(\Leftarrow) A \subseteq f^{-1}([0, 1/2]), B \subseteq f^{-1}((1/2, 1])$;

(2) U dokazu Urysohnove leme već konstrukcija U_2 ne prolazi, jer trebamo normalnost.

Definicija ($T_{3\frac{1}{2}}$ -prostori)

Neka je X T_1 -prostor. Kažemo da je X je **potpuno regularan** ako za svaku točku x_0 i za svaki zatvoren skup A koji ne sadrži x_0 , postoji neprekidna funkcija $f : X \rightarrow [0, 1]$ takva da je $f(A) = \{0\}$ i $f(x_0) = 1$ (tj. ako se svaki točka i zatvoren skup mogu separirati neprekidnom funkcijom).

Nap. $T_3 \subsetneq T_{3\frac{1}{2}} \subsetneq T_4$. **Primjeri.**

Teorem (33.2)

Potprostor potpuno regularnog prostora je potpuno regularan.

Produkt potpuno regularnih prostora je potpuno regularan.

Urysohnov teorem metrizacije

Teorem (34.1, Urysohnov teorem metrizacije)

Svaki regularni prostor X koji zadovoljava 2. aksiom prebrojivosti je metrizable.

Ideja dokaza:

Pokazujemo da je X homeomorfan potprostoru metrizablenog prostora:

(1. dokaz) $\mathbb{R}^\omega$ (tj. $[0, 1]^\omega$) s produktnom topologijom Π

(2. dokaz) $\mathbb{R}^\omega$ (tj. $[0, 1]^\omega$) s uniformnom metrikom

(tj. *ulaže se u te prostore*).

Pomoćna tvrdnja. Postoji niz (f_n) neprekidnih funkcija $f_n : X \rightarrow [0, 1]$ takav da vrijedi: za svaku točku $x_0 \in X$ i za svaku okolinu U oko x_0 postoji neki član niza f_n takav da $f_n(x_0) > 0$ i f_n iščezava na $X \setminus U$.

Dokaz: Urysohnova lema (regularan prostor s 2. aksiomom prebrojivosti je normalan) + smanjivanje familije korištenjem 2. aksioma prebrojivosti.

Pokazujemo:

(1. dokaz) $F : X \rightarrow \mathbb{R}^\omega$, $F(x) = (f_1(x), f_2(x), \dots)$, je smještenje X u $\mathbb{R}^\omega$ s produktnom topologijom (pokazujemo: $F : X \rightarrow F(X) \subseteq \mathbb{R}^\omega$ homeomorfizam)

(2. dokaz) $F : X \rightarrow [0, 1]^\omega$, $F(x) = (f_1(x), \frac{f_2(x)}{2}, \frac{f_3(x)}{3}, \dots)$, je smještenje X u $\mathbb{R}^\omega$ s uniformnom topologijom.

• (1. dokaz) se generalizira na ulaganje potpuno regularnih prostora u $[0, 1]^J$ (Teorem 34.3), (2. dokaz) na N-S teorem metrizacije (Teorem 40.3, nužni i dovoljni uvjeti)!

Dokaz (1) generalizira se na:

Teorem (34.2, Teorem o smještenju prostora u $\mathbb{R}^J$)

Neka je X T_1 -prostor. Pretpostavimo da je $\{f_\alpha\}_{\alpha \in J}$ indeksirana familija neprekidnih funkcija $f_\alpha : X \rightarrow \mathbb{R}$ takva da za svaku točku x_0 od X i za svaku okolinu U od x_0 postoji indeks α za koji je f_α pozitivna u x_0 i nula je izvan U . Tada je funkcija $F : X \rightarrow \mathbb{R}^J$ definirana sa $F(x) = (f_\alpha(x))_{\alpha \in J}$ smještenje od X u $\mathbb{R}^J$. Ako f_α preslikava X u $[0, 1]$ za svaki α , tada F smještava X u $[0, 1]^J$.

Dokaz: T_1 -svojstvo osigurava injektivnost F .

Teorem (34.3)

Prostor X je potpuno regularan ako i samo ako je homeomorfan potprostoru od $[0, 1]^J$ za neki J .

Dokaz: ($\Leftarrow$) produkti i potprostori potpuno regularnih potpuno regularni.

Tietzeov teorem o proširenju preslikavanja

(posljedica Urysohnove leme)

Teorem (Tietzeov teorem o proširenju preslikavanja)

Neka je X normalan prostor i neka je A zatvoren potprostor od X .

1. Svaka neprekidna funkcija $f : A \subseteq X \rightarrow [a, b] \subseteq \mathbb{R}$ može se proširiti do neprekidne funkcije koja čitav X preslikava u $[a, b]$.
2. Svako neprekidno preslikavanje $f : A \rightarrow \mathbb{R}$ može se proširiti do neprekidnog preslikavanja čitavog prostora X u $\mathbb{R}$.

Skica dokaza:

- ▶ BSO stavimo $[a, b] := [-r, r]$, $r > 0$ mali.
- ▶ Konstruiramo uniformno konvergentan niz neprekidnih funkcija na X $(\sum_{k=1}^n g_k) : X \rightarrow [-r, r]$ takvih da su *sve bliže* f na A . Urysohnova lema, induktivno.
- ▶ Limes je neprekidna funkcija $g := \sum_{k=1}^{\infty} g_k : X \rightarrow [-r, r]$. Pokažemo: $g|_A = f$.
- ▶ (2) $\mathbb{R} \stackrel{\text{hom.}}{\simeq} (-1, 1)$, primijenimo (1) pa *pokrpamo* rubove.

5. Teoremi metrizacije i parakompaktnost

- ▶ Dosad dovoljni uvjeti metrizabilnosti:
Tm 34.1. *Urysohnov teorem metrizacije*:
 X regularan + prebrojiva baza $\rightarrow X$ metrizabilan
- ▶ **Nužni** i dovoljni uvjeti metrizabilnosti:
**Nagata-Smirnovljevi teoremi metrizacije*:
 X metrizabilan $\leftrightarrow X$ regularan + prebrojivo lokalno konačna baza
**Smirnovljevi teoremi metrizacije*:
 X metrizabilan $\leftrightarrow X$ lokalno metrizabilan i parakompaktan Hausdorffov

Definicija

Neka je X topološki prostor. Za familiju $\mathcal{A}$ podskupova od X kažemo da je **lokalno konačna** u X ako svaka točka od X ima okolinu koja siječe samo konačno mnogo elemenata od $\mathcal{A}$.

Primjeri lok. konačnih familija.

Lema (39.1)

Neka je $\mathcal{A}$ lokalno konačna familija podskupova od X . Tada:

1. Svaka potfamilija od $\mathcal{A}$ je lokalno konačna.
2. Familija $\mathcal{B} = \{\text{Cl } A\}_{A \in \mathcal{A}}$ je lokalno konačna.
3. $\text{Cl}(\bigcup_{A \in \mathcal{A}} A) = \bigcup_{A \in \mathcal{A}} \text{Cl } A$.

Dokaz: 3. $\supseteq$ uvijek, za $\subseteq$ koristimo svojstvo lokalne konačnosti.

Napomena

Za **indeksiranu** familiju $\{A_\alpha\}_{\alpha \in J}$ podskupova od X kažemo da je lokalno konačna u X ako svaki $x \in X$ ima okolinu koja siječe A_α za samo konačno indeksa $\alpha \in J$ (u indeksiranoj familiji skupovi se mogu ponavljati, pa je moguće $A_\alpha = A$ za beskonačno mnogo indeksa α !)

Definicija

Za familiju $\mathcal{B}$ podskupova od X kažemo da je **prebrojivo lokalno konačna** ili **σ -lokalno konačna** ako $\mathcal{B}$ možemo prikazati kao prebrojivu uniju familija $\mathcal{B}_n$ od kojih je svaka lokalno konačna.

Svaka prebrojiva i svaka lokalno konačna familija je prebrojivo lokalno konačna.

Definicija

Neka je $\mathcal{A}$ familija podskupova prostora X . Za familiju $\mathcal{B}$ podskupova od X kažemo da je **profinjenje** od $\mathcal{A}$ ako za svaki $B \in \mathcal{B}$ postoji $A \in \mathcal{A}$ koji sadrži B . Ako su elementi od $\mathcal{B}$ otvoreni skupovi, $\mathcal{B}$ zovemo **otvoreno profinjenje** od $\mathcal{A}$; ako su elementi od $\mathcal{B}$ zatvoreni skupovi, $\mathcal{B}$ zovemo **zatvoreno profinjenje**.

Lema (39.2, Prebrojivo lokalno konačan pokrivač metrizabilnog prostora)

Neka je X metrizabilan prostor. Ako je $\mathcal{A}$ otvoren pokrivač od X tada postoji otvoren pokrivač $\mathcal{E}$ od X koji profinjuje $\mathcal{A}$ i koji je prebrojivo lokalno konačan.

Dokaz.

Definicija

Za podskup A prostora X kažemo da je G_δ **skup** u X ako je jednak presjeku prebrojive familije otvorenih podskupova od X .

Primjeri. U metričkom prostoru svaki zatvoren podskup je G_δ -skup.

Nagata–Smirnovljev teorem metrizacije

Teorem (40.3, Nagata – Smirnovljev teorem metrizacije)

Prostor X je metrizable ako i samo ako je regularan i ima prebrojivo lokalno konačnu bazu.

Štoviše, X ulažemo u metrički prostor $([0, 1]^J, \bar{\rho})$ s uniformnom metrikom.

Koraci dokaza :

($\Leftarrow$) (adaptacija 2. dokaza Urysohnovog teorema)

1. Lema 40.1: normalnost prostora
2. $\mathcal{B} = \cup_{n \in \mathbb{N}} \mathcal{B}_n$ baza, $\mathcal{B}_n$ lokalno konačna. Lema 40.2 $\Rightarrow$ nađemo familiju (ne nužno prebrojivu) neprekidnih funkcija

$$\left\{ f_{n,B} : X \rightarrow [0, \frac{1}{n}] : n \in \mathbb{N}, B \in \mathcal{B}_n \right\}$$

koje separiraju točke od zatvorenih skupova u X

$$(f_{n,B}|_B > 0, f_{n,B}(x) = 0, x \notin B).$$

3. $F : X \rightarrow [0, 1]^J$, $F(x) = (f_\alpha(x))_{\alpha \in J}$, $J = \{(n, B) : B \in \mathcal{B}_n, n \in \mathbb{N}\}$, ulaganje u produktnoj topologiji (Teorem ulaganja 34.2);
za ulaganje u uniformnoj topologiji dokazati neprekidnost F .

($\Rightarrow$) Obrat.

Lema (40.1)

Neka je X regularan prostor s bazom $\mathcal{B}$ koja je prebrojivo lokalno konačna. Tada je X normalan. Svaki zatvoren skup u X je G_δ skup u X .

Ideja dokaza: kao dokaz da je svaki regularan prostor s prebrojivom bazom normalan, ali nemamo prebrojivu bazu.

Pokazujemo: svaki otvoren skup W prikaziv kao prebrojiva unija otvorenih skupova takvih da $W = \bigcup_{n \in \mathbb{N}} U_n = \bigcup_{n \in \mathbb{N}} \text{Cl}(U_n)$. Koristimo σ -lokalnu konačnost.

Lema (40.2)

Neka je X normalan i neka je A zatvoren G_δ skup u X . Tada postoji neprekidna funkcija $f : X \rightarrow [0, 1]$ takva da je $f(x) = 0$ za $x \in A$ i $f(x) > 0$ za $x \notin A$.

Dokaz.

Parakompaktnost

→ potrebno za Smirnovljev teorem metrizacije, cilj: uvjeti na prostor da bi lokalna merizabilnost povlačila metrizabilnost

Definicija

Za prostor X kažemo da je **parakompaktan** ako svaki otvoreni pokrivač $\mathcal{A}$ od X ima lokalno konačno otvoreno profinjenje $\mathcal{B}$ koje pokriva X .

Napomena

X je kompaktan ako i samo ako svaki otvoreni pokrivač $\mathcal{A}$ od X ima konačno otvoreno profinjenje $\mathcal{B}$ koje pokriva X .

Primjer: $\mathbb{R}^n$ je parakompaktan.

Teorem (41.1)

Svaki parakompaktan Hausdorffov prostor X je normalan.

Dokaz: Pokazujemo regularnost pomoću Hausdorffovog svojstva, pa zatim iz regularnosti normalnost.

Teorem (41.2)

Svaki zatvoreni potprostor parakompaktnog prostora je parakompaktan.

Primjer: Parakompaktan potprostor Hausdorffovog prostora ne mora biti zatvoren.

Lema (41.3, Michaelova lema (za dokaz Stoneovog teorema))

Neka je X regularan. Tada su sljedeći uvjeti na X ekvivalentni:
Svaki otvoreni pokrivač od X ima profinjenje koje je:

1. otvoreni pokrivač od X i prebrojivo lokalno konačan.
2. pokrivač od X i lokalno konačan.
3. zatvoreni pokrivač od X i lokalno konačan.
4. otvoreni pokrivač od X i lokalno konačan (parakompaktnost).

Bez dokaza.

Teorem (41.4, Stoneov teorem)

Svaki metrizable prostor je parakompaktan.

Dokaz. Svaki otvoren pokrivač metrizable prostora ima prebrojivo lokalno konačno otvoreno profinjenje koje je pokrivač + Michaelova lema.

Teorem (41.5)

Svaki regularan Lindelöfov prostor je parakompaktan.

Primjeri: Produkti parakompaktnih prostora.

Postojanje particije jedinice u parakompaktnim Hausdorffovim prostorima

Definicija

Neka je $\{U_\alpha\}_{\alpha \in J}$ indeksirani otvoreni pokrivač prostora X .
Indeksirana familija neprekidnih funkcija

$$\psi_\alpha : X \rightarrow [0, 1], \alpha \in J,$$

naziva se **particijom jedinice podređenom pokrivaču** $\{U_\alpha\}$ ako:

1. $\text{supp}(\psi_\alpha) \subseteq U_\alpha, \forall \alpha \in J,$
2. indeksirana familija $\{\text{supp}(\psi_\alpha)\}_{\alpha \in J}$ je lokalno konačna,
3. $\sum_{\alpha \in J} \psi_\alpha(x) = 1,$ za svaki $x \in X$.

---

² $\text{supp}(\psi_\alpha) = \text{Cl}(\{x \in X : \psi_\alpha(x) \neq 0\})$

Teorem (41.7, Postojanje particije jedinice)

Neka je X parakompaktan Hausdorffov te neka je $\{U_\alpha\}_{\alpha \in J}$ indeksiran otvoren pokrivač od X . Tada postoji particija jedinice na X podređena tom pokrivaču.

Dokaz: Lema o sažimanju dva puta, Urysohnova lema.

Lema (41.6, Lema o sažimanju pokrivača)

Neka je X parakompaktan Hausdorffov te neka je $\{U_\alpha\}_{\alpha \in J}$ indeksirani otvoreni pokrivač X . Tada postoji lokalno konačan indeksirani otvoreni pokrivač $\{V_\alpha\}_{\alpha \in J}$ koji **strogo profinjuje** $\{U_\alpha\}_{\alpha \in J}$, tj. $\text{Cl}(V_\alpha) \subseteq U_\alpha$, $\alpha \in J$.

Dokaz sami.

Smirnovljevi teoremi metrizacije

Definicija

Za prostor X kažemo da je **lokalno metrizabilan** ako svaka točka x od X ima okolinu U koja je metrizabilna u relativnoj topologiji.

Teorem (42.1, Smirnovljevi teoremi metrizacije)

Prostor X je metrizabilan ako i samo ako je parakompaktan Hausdorffov i lokalno metrizabilan.

Dokaz: ($\Leftarrow$) Pokazujemo postojanje prebrojivo lokalno konačne baze i primjena N-S teorema metrizacije.

6. Baireovi prostori i teorija dimenzije.

Prisjetimo se iz definicije interiora skupa:

Podskup A prostora X ima prazan interior ($\text{Int } A = \emptyset$) ako i samo ako:

1. A ne sadrži niti jedan otvoreni podskup od X osim praznog skupa, ili
2. svaka točka od A gomilište je komplementa od A , tj. komplement od A je gust u X ($\text{Cl}(X \setminus A) = X$).

Definicija

Za prostor X kažemo da je **Baireov prostor** ako vrijedi sljedeći uvjet: Za svaku prebrojivu familiju $\{A_n\}$ zatvorenih skupova od X koji imaju prazne interiore u X , unija $\cup A_n$ također ima prazan interior u X .

"Prebrojiva unija tankih skupova je tanka."

Primjeri Baireovih prostora.

Lema (48.1)

Prostor X je Baireov ako i samo ako za svaku prebrojivu familiju $\{U_n\}$ otvorenih skupova od X , od kojih je svaki gust u X , njihov presjek $\cap U_n$ je također gust u X .

Dokaz: prelazak na komplemente i definicija.

Teorem (48.2, Baireov teorem o kategoriji)

Ako je X kompaktan Hausdorffov ili potpun metrički prostor, onda je X Baireov prostor.

Dokaz. Neka je $\{A_n\}$ prebrojiva familija zatvorenih podskupova od X takvih da je $\text{Int}(A_n) = \emptyset$, $\forall n \in \mathbb{N}$. Pokazujemo: $X \setminus \bigcup_n A_n$ je gust u X . Za proizvoljan otvoren skup $U_0 \subseteq X$ tražimo $x_0 \in U_0$ takav da je $x_0 \in X \setminus \bigcup_n A_n$. Formiramo jednu ugniježđenu familiju zatvorenih skupova u U_0 i pokazujemo da je presjek neprazan. Tada x_0 uzmemo iz nepraznog presjeka.

Lema (48.3)

Neka je $C_1 \supseteq C_2 \supseteq \dots$ silazni niz nepraznih zatvorenih skupova potpunog metričkog prostora X . Ako $\text{diam}(C_n) \rightarrow 0$, onda $\bigcap C_n \neq \emptyset$.

Dokaz.

Primjena Baireovog teorema – konstrukcija neprekidne, ali nigdje diferencijabilne funkcije

Teorem (49.1)

Neka je $f : [0, 1] \rightarrow \mathbb{R}$ neprekidna funkcija. Tada za svaki $\varepsilon > 0$ postoji funkcija $g : [0, 1] \rightarrow \mathbb{R}$ koja je neprekidna, ali nigdje diferencijabilna takva da vrijedi

$$\max_{x \in [0, 1]} |f(x) - g(x)| < \varepsilon.$$

Ideja dokaza.

- ▶ Promatramo prostor neprekidnih funkcija $\mathcal{C}([0, 1], \mathbb{R})$ s uniformnom metrikom

$$\rho(f, g) = \max_{x \in [0, 1]} |f(x) - g(x)|.$$

- ▶ Zatvoreni potprostor prostora funkcija $\mathbb{R}^{[0, 1]}$ s uniformnom metrikom koji je potpun (zbog potpunosti $\mathbb{R}$), pa je i sam *potpun*.
- ▶ Po Baireovom teoremu o kategoriji $\mathcal{C}([0, 1], \mathbb{R})$ s uniformnom metrikom je Baireov.

- ▶ Konstruiramo prebrojivu familiju $\{U_n\}$ podskupova $U_n \subseteq \mathcal{C}([0, 1], \mathbb{R})$ otvorenih, gustih u $\mathcal{C}([0, 1], \mathbb{R})$ u uniformnoj metrici, te takvih da su funkcije u presjeku $\bigcap_{n \in \mathbb{N}} U_n$ nigdje diferencijabilne.
- ▶ Tvrdnja tada slijedi jer je $\mathcal{C}([0, 1], \mathbb{R})$ s unif. metrikom Baireov, pa je $\bigcap_{n \in \mathbb{N}} U_n$ gust u $\mathcal{C}([0, 1], \mathbb{R})$.

Konstrukcija skupova funkcija U_n , $n \in \mathbb{N}$

- ▶ Za $f \in \mathcal{C}([0, 1], \mathbb{R})$, $x \in [0, 1]$, $0 < h \leq 1/2$ definiramo:

$$\Delta f(x, h) := \max \left\{ \left| \frac{f(x+h) - f(x)}{h} \right|, \left| \frac{f(x) - f(x-h)}{h} \right| \right\}$$

(maksimum apsolutne vrijednosti h -diferencija zdesna i slijeva u točki x).

- ▶ f diferencijabilna u x akko postoji $\lim_{h \rightarrow 0} \Delta f(x, h)$. Limes je tada jednak $|f'(x)|$.
- ▶ $\Delta_h f := \inf_{x \in [0, 1]} \Delta f(x, h)$
- ▶ Stavimo

$$U_n := \{f \in \mathcal{C}([0, 1], \mathbb{R}) : \Delta_h f > n \text{ za neki } h < 1/n\}.$$

- ▶ U_n neprazni: u U_n sigurno po dijelovima linearne funkcije s dovoljno velikim nagibima (po dijelovima *hat-funkcije*)
- ▶ pokazati gustoću U_n u $\mathcal{C}([0, 1], \mathbb{R})$ aproksimacijom funkcije s po dijelovima linearnom funkcijom dovoljno velikih nagiba (pogledajte sami detalje aproksimacije!)

Teorija dimenzije. Topološka dimenzija prostora.

Pokazat ćemo:

- ▶ Svaki kompaktan podskup od $\mathbb{R}^m$ ima topološku dimenziju najviše m .
- ▶ Kompaktna m -mnogostrukost ima topološku dimenziju najviše m .
- ▶ **Teorem o smještenju** (Menger, Nöbeling): Svaki kompaktan metrizabilan prostor topološke dimenzije m može se uložiti u $\mathbb{R}^N$ za $N = 2m + 1$. (koristi se Baireov teorem o kategoriji)

Definicija

Za familiju $\mathcal{A}$ podskupova prostora X kažemo da ima **red** $m + 1$ ako postoji točka od X koja leži u $m + 1$ elemenata od $\mathcal{A}$ i ne postoji točka od X koja leži u više od $m + 1$ elemenata od $\mathcal{A}$.

Definicija

Za prostor X kažemo da je **konačno-dimenzionalan** ako postoji $m \in \mathbb{N}$ takav da za svaki otvoreni pokrivač $\mathcal{A}$ od X , postoji otvoreni pokrivač $\mathcal{B}$ od X koji profinjuje $\mathcal{A}$ i ima red najviše $m + 1$ (tj. ne postoji točka u X koja leži u više od $m + 1$ elemenata od $\mathcal{B}$).

Topološka dimenzija od X se definira kao najmanji m za koji vrijedi gornja tvrdnja i označava se sa $\dim X$.

Primjeri:

1. Topološka dimenzija kompaktnog podskupa od $\mathbb{R}$ je najviše 1.
2. Topološka dimenzija kompaktnog podskupa od $\mathbb{R}^2$ je najviše 2.
3. Interval $[0, 1] \subseteq \mathbb{R}$ ima topološku dimenziju točno 1.

Teorem (50.6)

Svaki kompaktni potprostor od $\mathbb{R}^N$ ima topološku dimenziju najviše N .

Dokaz. Generalizacija Primjera 2. na dimenziju $N \geq 3$ (radi se u kvadratnoj metrici ρ).

Teorem (50.1)

Neka je X konačno-dimenzionalan prostor. Ako je Y zatvoreni potprostor od X , tada je Y konačno-dimenzionalan i vrijedi $\dim Y \leq \dim X$.

Dokaz.

Teorem (50.2)

Neka je $X = Y \cup Z$, gdje su Y i Z zatvoreni konačno-dimenzionalni potprostori od X . Tada je $\dim X = \max\{\dim Y, \dim Z\}$.

Dokaz ne (tehnički).

Korolar (50.3)

Neka je $X = Y_1 \cup \dots \cup Y_k$, gdje je svaki Y_i zatvoreni konačno-dimenzionalni potprostor od X . Tada je $\dim X = \max\{\dim Y_1, \dots, \dim Y_k\}$.

Definicija

m -mnogostrukost je Hausdorffov prostor X koji zadovoljava 2. aksiom prebrojivosti takav da svaka točka x od X ima okolinu homeomorfnu s otvorenim podskupom od $\mathbb{R}^m$ (*lokalno euklidska*).

Korolar (50.7)

Svaka kompaktna m -mnogostrukost ima topološku dimenziju najviše m .

Dokaz: Za f homeomorfizam je $f(\text{Cl}(A)) = \text{Cl}(f(A))$, neprekidna slika kompakta je kompakt + Korolar 50.3.

Potrebno za dokaz Teorema o smještenju...

Definicija

Za skup točaka $\{x_0, \dots, x_k\}$ od $\mathbb{R}^N$ kažemo da je **geometrijski nezavisan** ako jednadžbe

$$\sum_{i=0}^k a_i x_i = 0 \quad \text{i} \quad \sum_{i=0}^k a_i = 0$$

vrijede samo ako je svaki $a_i = 0$, $i = 0, \dots, k$.

Napomena

Skup točaka $\{x_0, \dots, x_k\}$ u $\mathbb{R}^N$ je geometrijski nezavisan ako i samo ako je skup vektora $\{x_1 - x_0, \dots, x_k - x_0\}$ linearno nezavisan u $\mathbb{R}^N$.

Skup geometrijski nezavisnih točaka u $\mathbb{R}^N$ ima najviše $N + 1$ element.

Dokaz: Izrazimo $a_0 = -\sum_{i=1}^k a_i$ iz druge jednakosti i stavimo u prvu.

Primjer: $\mathbb{R}^3$. Dvije različite točke čine geometrijski nezavisan skup. Tri točke čine geometrijski nezavisan skup ako nisu kolinearne, četiri ako nisu komplanarne.

Definicija

Za skup A točaka od $\mathbb{R}^N$ kažemo da je u **općem položaju** u $\mathbb{R}^N$ ako je svaki podskup od A koji sadrži $N + 1$ ili manje točaka geometrijski nezavisan.

Primjer: Skup točaka A u prostoru $\mathbb{R}^3$ je u općem položaju ako nikoje tri nisu kolinearne i nikoje četiri nisu komplanarne.

Svaki skup točaka **malim pomakom možemo dovesti u opći položaj**:

Lema (50.4)

Za svaki konačan skup točaka $\{x_1, \dots, x_n\}$ od $\mathbb{R}^N$ i za svaki $\delta > 0$ postoji skup točaka $\{y_1, \dots, y_n\}$ od $\mathbb{R}^N$ u općem položaju u $\mathbb{R}^N$ takav da je $|x_i - y_i| < \delta$ za svaki $i \in \{1, \dots, n\}$.

Dokaz: indukcijom, $\mathbb{R}^N$ Baireov prostor.

Teorem (50.5, Teorem o smještenju (Menger, Nöbeling))

Svaki kompaktan metrizabilan prostor X topološke dimenzije m može se smjestiti u $\mathbb{R}^{2m+1}$.

Ilustracija na primjeru: *konačan linearan graf* (=Hausdorffov prostor koji je unija konačno mnogo lukova (=homeomorfnih slika segmenta) od kojih se svaka dva sijeku eventualno u rubnoj točki), dimenzije 1, konstruiramo smještenje u $\mathbb{R}^3$

Korolar (50.8)

Svaka kompaktna m -mногоstrukost može se smjestiti u $\mathbb{R}^{2m+1}$.

Dokaz: metrizabilnost iz Smirnovljevog teorema metrizacije.

Korolar (50.9)

Neka je X kompaktan metrizabilan prostor. Tada se X može smjestiti u euklidski prostor $\mathbb{R}^N$ ako i samo ako je X konačno-dimenzionalan.

Dokaz: ($\Rightarrow$) Teorem 50.6, ($\Leftarrow$) Teorem 50.5.

Napomena: Moguće je tvrdnje dokazati i u nekompaktnom slučaju. Za dokaz da je dimenzija m -mногоstrukosti baš jednaka m , te da je $\mathbb{R}^{2m+1}$ euklidski prostor najniže dimenzije u koji se ulaže m -mногоstrukost trebamo tehnike algebarske topologije!

7. Potpuni metrički prostori i metrike na funkcijskim prostorima.

(Sami, bez dokaza. Munkres, Poglavlje 7.)